Nullity - Procedural Penalty in the New Code of Civil Procedure

[Nulitatea - sancțiune
procedurală în noul Cod de
procedură civilă]

Dana Larisa DRUGĂ¹

¹ Assistant, Ph.D. candidate,
“Petre Andrei” University of
Iasi, Romania, E-mail:
larisademeter@yahoo.com.

Abstract: Nullity is the procedural penalty that occurs in the case of a civil procedure that does not meet the conditions required by the law to be considered a validly drawn up act and which lacks the act, in whole or in part, of the effects it would cause if it were an act concluded in compliance with the conditions of validity required by law. Undoubtedly, nullity is the most important penalty for violating procedural rules, not only because it has the most destructive effect, but also because none of the existing procedural systems can be dispensed with.

Keywords: procedural penalty, nullity, legal act, lack of effect of the procedural act.

How to cite: Druga, D. L. (2017). Nullity - Procedural Penalty in the New Code of Civil Procedure. *Anuarul Universitatii “Petre Andrei” din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice*, 20, 110-123. <https://doi.org/10.18662/upalaw/07>

Considerații introductive

În istoria dreptului, sancțiunile au constituit o componentă deosebit de importantă în cadrul tuturor sistemelor juridice. Ele reprezintă și în prezent una din laturile esențiale ale dreptului. Respectarea legalității democratice este o necesitate obiectivă a consolidării statului de drept. De aceea s-a afirmat, pe bună dreptate, că dreptul devine eficient numai în măsura în care sunt respectate prevederile sale (Santai,1996).

Activitatea instanțelor judecătorești este indisolubil legată de caracterul democratic al societății noastre, aceasta trebuind să răspundă preocupării constante de asigurare strictă a legalității în toate domeniile reglementate de lege. Normele dreptului, printre care și normele dreptului procesual civil, reglementează relații sociale care prevăd pentru subiecții de drept o anumită comportare, stabilită de stat, care îmbină interesele generale ale societății cu interesele personale ale fiecărui subiect în parte. Deși majoritatea persoanelor se conduc în relațiile lor reciproce și în activitatea lor după prescripțiile normelor de drept, există și subiecți de drept care încalcă, cu sau fără intenție, aceste norme de drept. Pentru prevenirea producerii faptelor care încalcă prevederile legale, statul stabilește un complex de măsuri și mijloace preventive, iar când încălcarea are totuși loc, aplică sancțiunea prevăzută de norma juridică.

În materia dreptului există o multitudine de sancțiuni, acestea constituind o componentă fundamentală în cadrul oricăror sisteme juridice, tradițional doctrina împărțind sancțiunile, în funcție de natura lor, în: sancțiuni civile, sancțiuni procesual civile, sancțiuni penale, sancțiuni procesual penale, sancțiuni administrative și sancțiuni disciplinare.

Într-o definiție care cuprinde atât procesul civil, cât și procesul penal, profesorul Vintilă Dongoroz definea sancțiunile procedurale ca „remedii procedurale care au menirea de a înlătura sau zădărnici producerea de consecințe juridice în cazul în care legea a fost încălcată cu ocazia îndeplinirii activității procedurale” (Dongoroz).

În literatura de specialitate, sancțiunile procedurale au fost definite ca fiind „măsuri cu caracter de constrângere menite să garanteze respectarea normelor juridice care prescriu formele și condițiile după care trebuie să se desfășoare activitatea judiciară în pricinile civile” (Rădescu, Rădescu & Stoican, 2009). Definiția enunțată reflectă pe deplin specificitatea sancțiunii, anume aceea de a constitui o măsură de constrângere ce este menită să garanteze respectarea normelor procesual civile.

Date fiind cele două definiții enunțate mai sus, ne întrebăm care este, de fapt, natura sancțiunii - remediu sau pedeapsă? Tîndem să cred că

fiecare sancțiune în parte, și nu doar cele procedurale, are o natură duală; așadar ea constituie un remediu pentru persoana sau situația ce a fost neîndreptățită, dar o pedeapsă pentru cel vinovat. Dată fiind această dualitate, putem evidenția cele două funcții esențiale ale sancțiunilor procedurale, respectiv cea preventiv-educativă și cea represiv-intimidantă (Leș, 2008).

Prima funcție, cea preventiv-educativă, își găsește aplicarea în cazul tuturor sancțiunilor procedurale, pentru că, prin chiar enumerarea consecințelor ce decurg din nerespectarea cadrului normativ predeterminat, participanții la proces sunt stimulați să se conformeze cadrului solemn al procesului civil. În plus, aplicarea sancțiunilor în diferite cazuri specifice determină o diligență sporită atât din partea subiectului procesual vinovat de încălcarea unei norme, cât și din partea celorlalți participanți, spre a evita pe viitor abaterile de la lege.

Cea de-a doua funcție, represiv-intimidantă, se manifestă prin mijloacele de coerciție specifice fiecărei sancțiuni procedurale. Astfel, în cazul unor sancțiuni procedurale, cum este amenda judiciară, accentul este pus pe latura represivă a acestora. Alteori, este predominantă latura reparatorie a sancțiunii, cum este în cazul obligării părții care a pierdut procesul la suportarea cheltuielilor de judecată.

Având în vedere cele expuse mai sus, putem afirma că sancțiunile procedurale își au locul bine determinat în procesul civil, având un rol fundamental în ansamblul de garanții juridice destinate să asigure desfășurarea în condiții optime a actului de justiție, constituind un instrument la îndemâna judecătorului, ce trebuie adaptat la fiecare situație în parte. Consacrarea unor drepturi și obligații procesuale ar rămâne o simplă formalitate dacă nu ar exista măsuri de constrângere sau de restabilire a situațiilor juridice încălcate. Astfel, sancțiunile procedurale în procesul civil reprezintă o garanție esențială a legalității procesului și un mijloc de administrare optimă a justiției.

Fără îndoială, nulitatea este cea mai importantă sancțiune pentru încălcarea normelor procesuale, nu numai pentru că are efectul cel mai distructiv, ci și pentru că niciunul dintre sistemele de procedură existente nu se poate dispensa de ea.

Condițiile generale ale nulității

Nulitatea juridică are semnificații multiple: ea exprimă particularitatea unui act de a fi anulabil; cauza legală a invalidității actului; excepția fundamentată pe această invaliditate; efectul sancțiunii nulității.

Nulitatea actului procedural poate fi considerată un element atenuator la principiul disponibilității în procesul civil. Un act procedural e nul când nu întrunește condițiile prevăzute de lege pentru valabilitatea lui; actul procedural nul încetează să producă efectele pentru care el a fost făcut. „Aceasta nu înseamnă că orice act legalmente neregulat e nul, ci numai că orice act nul e viciat în alcătuirea lui”.

Prin prevederile art. 174 alin. (1) NCPC, legiuitorul însuși s-a încumetat meritoriu să definească nulitatea actului de procedură: „Nulitatea este sancțiunea care lipsește total sau parțial de efecte actul de procedură efectuat cu nerespectarea cerințelor legale, de fond sau de formă”. Unele elemente din cuprinsul definiției sunt indiscutabil relevante: „sancțiune”; „cerințe legale”; cerințe „de fond și de formă”; „lipsirea totală sau parțială de efecte”. Preferăm totuși o definiție doctrinară. Într-o definiție descriptivă, s-ar putea spune că nulitatea actului de procedură este acea sancțiune care, din oficiu sau la cererea oricăreia din părți ori a procurorului sau numai la cererea părții, atrage nevalabilitatea acestuia și, drept urmare, el încetează să producă efectele pentru care a fost făcut, din cauza neobservării sau încălcării condițiilor prevăzute de lege pentru realizarea lui; sau nulitatea ar fi acea sancțiune care suprimă, în măsura stabilită prin hotărâre judecătorească, efectele actului juridic, potrivit scopului urmărit de dispozițiile legale referitoare la condițiile lui de valabilitate.

Definiția la care ne-am oprit ar putea avea forță de sugestie în următoarele privințe:

a) Nulitatea este o sancțiune și, ca oricare altă sancțiune juridică, ea îndeplinește atât o funcție preventivă, cât și una operativă, de restabilire a preeminenței legii temporar încălcate;

b) Obiectul nulității îl constituie „actul juridic”, în considerarea exigențelor de fond și de formă pentru valabilitatea lui;

c) Nulitatea operează numai *ope iudicis*, deci numai pe baza unei hotărâri judecătorești;

d) Nulitatea poate fi „totală” sau „parțială”, potrivit cu natura dispozițiilor legale neobservate sau încălcate și cu scopul urmărit prin edictarea lor;

e) Declararea sau constatarea nulității se răsfrânge asupra efectelor respectivului act, pe care, parțial sau total, le suprimă.

Nu însă orice efecte, ci numai acelea „potrivnice scopului urmărit de lege” prin instituirea anumitor condiții de valabilitate a actului.

Din economia reglementărilor cu privire la eficacitatea actelor de procedură rezultă două imperative aparent contradictorii: pe de o parte,

întocmirea actelor de procedură cu respectarea condițiilor de formă și de fond prevăzute de lege și, în consecință, nulitatea actului de procedură care nu respectă aceste condiții; pe de altă, evitarea sancționării cu nulitatea a actului de procedură ori de câte ori este posibil, pentru a asigura desfășurarea și finalizarea procesului civil într-un termen optim și previzibil și în condiții economicoase, mai ales în sensul prevederilor art. 6 parag. 1 din Convenția europeană și al jurisprudenței instanței europene, potrivit cărora unele exigențe de formă nu sunt cu totul indispensabile pentru un proces echitabil. Pentru a preveni excesul într-un sens sau în celălalt, legiuitorul trebuie să promoveze măsuri procesuale rezonabile: limitarea cazurilor de nulitate a actelor de procedură, mai ales când s-au încălcat condiții de formă pentru valabilitatea acestora; sancționarea totuși a actelor de procedură făcute cu ignorarea condițiilor prevăzute de lege, pentru a preveni conduite procesuale abuzive și neloiale.

Sub raport tehnico-juridic, expresia de „nulitate” a fost adoptată pentru prima dată în legislația noastră în Codul de procedură civilă de la 1865. În legiunile vechi românești, această sancțiune purta denumirile de stricare, desputernicire, neținere de seamă, nimicnicire sau spargere de carte.

Expresia „nulitatea actului de procedură” cunoaște, în general, două accepțiuni. Într-un prim înțeles, care este și cel mai des uzitat, această expresie sugerează calitatea de sancțiune, de mijloc tehnic care invalidează actul de procedură. Într-o a doua accepțiune, expresia indică atributul de instituție juridică a dreptului procesual civil, adică totalitatea normelor juridice care reglementează sancțiunea actului de procedură. Această accepțiune este folosită atunci când se face referire la regimul juridic al nulității (Deleanu, 2013).

Ca atare, Noul Cod de Procedură Civilă definește expres nulitatea, aceasta reprezentând sancțiunea procedurală care înlătură în tot sau în parte efectele juridice ale actului de procedură efectuat cu nerespectarea condițiilor prevăzute de lege pentru valabilitatea sa întocmire. Nulitatea reprezintă o cauză de ineficacitate a actului de procedură determinată de încălcarea unei condiții legale de validitate.

Este de precizat că nulitatea afectează atât operațiunea juridică, cât și actele de procedură efectuate pentru constatarea sa (Boroș, 2013).

Nulitatea actului de procedură îndeplinește o funcție preventivă în sensul că ea exercită o acțiune inhibitorie asupra acelor care ar fi înclinați să săvârșească acte procesuale cu încălcarea condițiilor cerute de lege. Pe de altă parte, prin reglementarea ei se urmărește remedierea viciilor actelor

de procedură civilă. Sancțiunea nulității este preventivă prin prevederea ei legală și reparatorie prin aplicarea ei în cazuri concrete (Porumb, 1960).

O analiză a nulității actelor de procedură civilă presupune o definire a acestei noțiuni.

Literatura de drept procesual civil a formulat definiții diferite privitoare la nulitatea actelor de procedură.

Astfel, s-a arătat că prin nulitate se înțelege sancțiunea procedurală ce intervine în cazul actului de procedură civilă care nu îndeplinește condițiile cerute de lege pentru a fi considerat un act valabil întocmit și care lipsește actul, în tot sau în parte, de efectele ce le-ar produce dacă ar fi un act încheiat cu respectarea condițiilor de valabilitate cerute de lege (Măgureanu, 2008).

În literatura mai veche (Herovanu, 2015), s-a arătat că a anula un act de procedură civilă înseamnă a despoia o operație juridică de efectele sale, de a considera ca și cum nu ar fi avut loc și a o scoate din cauză, înlăturând din discuție actul sau actele încheiate pentru constatarea acelei operații.

Alt autor definea nulitatea ca fiind lipsa condițiilor sau elementelor necesare pentru existența și efectul actului (Vasilescu, 1943).

În literatura recentă de specialitate, s-a definit nulitatea ca fiind sancțiunea care lovește orice act juridic săvârșit fără respectarea dispozițiilor prevăzute de lege pentru validitatea sa, lipsindu-l de eficacitate (Negru). După alt autor, nulitatea reprezintă o sancțiune ce determină ineficiența actelor de procedură îndeplinite fără respectarea regulilor de desfășurare a procesului civil și care se poate răsfrânge și asupra actelor anterioare sau ulterioare (Leș). După opinia altor autori se susține că nulitatea înseamnă că actul este lipsit, în totul sau în parte, de efectele sale firești și această nulitate operează uneori de drept, alteori la cererea părții vătămate (Stoenescu & Zilberstein, 1983). Nulitatea actelor de procedură este definită, în opinia altor autori (Boroi & Rădescu, 1994) ca fiind sancțiunea procedurală care intervine în cazul actului de procedură ce nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru validitatea lui, lipsindu-l total sau parțial de efectele firești. Un alt autor (Ungureanu, 1994), a definit nulitatea ca fiind sancțiunea procesuală care conduce la ineficacitatea actelor procesuale îndeplinite cu neobservarea dispozițiilor care reglementează procesul civil, dacă s-a produs o vătămare ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului sau dacă actele de procedură sunt efectuate de un judecător incompetent, arătându-se că aceasta constituie de fapt definiția legală a nulității procedurale.

Cât privește condițiile generale ale nulității, textele constituite ca reper sunt cele ale art. 175-175 N.C.P.C. în sensul cărora:

a) Actul de procedură este lovit de nulitate dacă prin nerespectarea cerințelor legale, de fond sau de formă pentru întocmirea acestuia, s-a adus părții o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin desființarea lui. În cazul nulităților expres prevăzute de lege, vătămarea este prezumată, partea interesată putând face dovada contrară (art. 175 NCPC);

b) Nulitatea nu este condiționată de existența unei vătămări în cazul încălcării unora dintre dispozițiile legale-cele referitoare la capacitatea procesuală, reprezentarea procesuală, competența instanței, compunerea sau constituirea instanței, publicitatea ședinței de judecată, precum și la alte cerințe legale extrinseci actului de procedură, dacă legea nu dispune altfel (art. 176 NCPC).

În subtextul acestor prevederi legale am mai face câteva observații:

a) Nulitatea actului de procedură nu poate fi invocată decât dacă la fundamentul invocării ei se află nerespectarea unor condiții legale, ceea ce nu înseamnă, prin eventuală extrapolare, că toate nulitățile procedurale trebuie să fie exprese sau textuale. Altfel spus, cazurile de nulitate nu pot fi improvizate de părți sau de judecător; ele trebuie doar identificate, numai astfel putându-se preveni arbitrarul judiciar sau, după caz, abuzul părții;

b) Legea distinge între nulitatea condiționată și nulitatea necondiționată, adică între nulitatea actului de procedură care aduce părții o vătămare, necesar a fi dovedită, dacă ea nu este prezumată și având ca remediu subsidiar desființarea actului, și nulitatea actului de procedură independentă de existența unei vătămări.

În prima ipoteză este vorba, de fapt, de o dublă condiționare: producerea unei vătămări; inexistența unui alt remediu decât desființarea actului;

În cea de-a doua ipoteză, nulitatea pare a fi o sancțiune rebelă față de existența unei vătămări și automat operabilă. Este un fel de a spune, pentru că în nicio situație nulitatea actului de procedură nu trebuie să opereze *sine modo*, numai pentru că ea este formal exclusiv prevăzută de lege. Considerăm că și în ipotezele prevăzute de art. 116 N.C.P.C., în sens generic, există o vătămare, dar nu strictamente a intereselor procesuale ale părților, ci una deasupra acestor interese, una de interes public, evocată de art. 174 alin. (2) N.C.P.C., privind buna și corecta administrare a justiției. Acest gen de vătămare evocă consecințele negative mai ample și generale, prezumate absolut, pe care le implică nerespectarea unor norme de interes public nu numai cât privește strictamente actele de procedură, ci însăși organizarea și desfășurarea procesului civil, ceea ce rezultă, de altfel, din

stricta lectură a textului, care, cât privește necondiționarea, are în vedere inexistența unei vătămări procesuale a părții;

c) Unele dintre cazurile de nulitate necondiționată nu sunt suficient determinate, putând conduce la interpretări eronate. De exemplu, cum s-a mai observat, se face referire, în general, la competența instanțelor, deși, potrivit art. 129 N.C.P.C., necompetența poate fi și de ordine privată, ceea ce aduce în atenție un regim juridic procedural esențialmente diferit în materia nulității, aceasta fiind numai relativă;

d) Articolul 176 N.C.P.C. oferă posibilitatea de a distinge între cazurile de nulitate intrinsecă a actului de procedură și cazurile de nulitate extrinsecă (Deleanu).

Sisteme de nulități

Sistemele elaborate în trecut de legiuitori, fiecare la epoca lor, au încercat să corespundă cât mai bine scopurilor propuse, însă ele au fost marcate, ca de altfel întregul proces civil, în cele mai multe cazuri de nivelul de cultură și de tradiția juridică existentă la data adoptării lor.

Un prim sistem a fost acela potrivit căruia legea are misiunea de a fixa modelele sau formele actelor de procedură și orice abatere în reproducerea lor are drept consecință nulitatea actului. Acest sistem a fost caracteristic dreptului evului mediu. El consta din formule și cea mai mică nerespectare a formulei conducea la pierderea procesului. Concepția acestui sistem era deci îngrădirea totală a părților și a judecătorului, fiind de un formalism excesiv, inapt procesului civil, motiv pentru care a fost părăsit.

Un alt sistem de organizare a nulităților este acela prin care legea tarifează formele pe care le consideră necesare, însă nu statuează asupra gradului de însemnătate cu care se înfățișează aplicarea lor variată, așa încât îi revine judecătorului sarcina delicată de a examina, în concret, și de a aprecia pronunțarea nulității actului. Acest sistem a fost criticat pentru că favorizează subiectivismul judecătoresc. A lăsa evaluarea nulităților la facultatea judecătorului ar însemna introducerea în proces a unui criteriu subiectiv deoarece în cazuri identice soluțiile vor fi diferite. Acest sistem a fost numit al „nulităților cominatorii” și s-a aplicat în Franța, înainte de Codul napoleonian.

Un alt sistem de nulități are la bază ideea că formele de procedură sunt create pentru utilitatea părților, așa încât neîndeplinirea lor nu trebuie sancționată decât atunci când se aduce o vătămare a drepturilor pe care erau menite a le garanta. Acestui sistem i se reproșează aceleași neajunsuri ca și celuilalt, numai că în acest caz criteriul de apreciere este mai statornic.

Acest sistem a fost adoptat de legea de procedură civilă a Cantonului de Geneva.

Într-un alt sistem, nu orice abatere de la dispozițiile stabilite prin lege trebuie să atragă nulitatea actului. Pentru unele din aceste abateri, nulitatea se impune, pentru altele ea ar fi de prisos. Legiuitorul trebuie să arate în mod precis punctul său de vedere în interesul ce-l atribuie fiecărei formalități în parte, prescriind nulitatea numai acolo unde crede necesar, va fi nulitate dacă există text, indiferent dacă încălcarea e importantă sau nu și dimpotrivă, actul de procedură va fi valabil, oricare ar fi caracterul încălcării, dacă lipsește un text care să-l sancționeze. Acesta a fost sistemul Codului de procedură civilă napoleonian și al Codului de procedură civilă italian.

Acest sistem a fost criticat, arătându-se că este prea rigid, silind uneori pe judecător să anuleze acte ale căror lipsuri sunt nedăunătoare.

În ceea ce privește aplicarea sistemelor de nulități în dreptul procesual civil român, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate (Leș, 1998), concepția generală asupra nulității actului juridic civil se aplică și în alte ramuri de drept, întrucât în cazul aceluiași sistem juridic, concepția asupra nulității nu poate fi decât unitară. În dreptul modern, principiul esențial privitor la nulitate nu poate fi altul decât acela al salvării operației juridice ori de câte ori acest lucru se poate realiza, sancțiunea invalidării actului operând ca ultim remediu.

În dreptul procesual penal, nulitatea a constituit obiect deosebit de cercetare, subliniindu-se că această sancțiune se întemeiază pe concepția potrivit căreia nu încălcarea în sine a legii este aceea ce determină ineficiența actului, ci vătămarea produsă printr-o atare încălcare (Giurgiu, 1974). Așadar, în dreptul procesual penal, la baza întregii concepții legate de nulitate se află ideea de vătămare și necesitatea înlăturării acesteia, sancțiunea având rolul unui remediu procesual.

Situația este asemănătoare și în dreptul procesual civil. Legislația anterioară Noului Cod de Procedură Civilă este expresia unei concepții privitoare la incidența nulităților procesuale. Spre deosebire de dreptul civil unde actuala concepție asupra nulității este rezultatul deslușirii acesteia din principiile fundamentale ale dreptului, de literatura de specialitate, în materie procesuală ea a fost consacrată în legislație. Anterioara concepție, care pornește de la existența unei vătămări ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului, este rezultatul unei îndelungate evoluții legislative (Deleanu, 2013).

Astfel, în Codul de procedură civilă de la 1865 au fost reglementate trei cazuri de nulitate:

1) când actul este făcut de un magistrat sau funcționar necompetent;

2) când încălcarea formei a pricinuit părții care o invocă o vătămare care nu se poate îndrepta decât prin anularea actului;

3) când nulitatea actului este formal pronunțată de lege.

Literatura de specialitate (Stoenescu & Zilberstein, 1983), a arătat că acest ultim caz de nulitate a condus la consecințe absurde întrucât obliga, adeseori, pe judecător să constate nulitatea unui act chiar dacă acesta nu a vătămat pe nimeni.

Conform Noului Cod de Procedură Civilă, nulitatea absolută a fost reglementată prin art. 178 alin. (1) N.C.P.C. Potrivit acestuia, „nulitatea absolută poate fi invocată de orice parte din proces, de judecător sau, după caz, de procuror, în orice stare a judecății cauzei, dacă legea nu prevede altfel”.

Natura interesului public sau privat se determină în concret prin prefigurarea rațiunii instituirii normei juridice care a fost încălcată. Dacă o normă juridică ocrotește atât un interes privat, cât și unul public sancțiunea încălcării acesteia o constituie nulitatea absolută (Boroi, 2013).

Reglementarea nulității în legislația procesuală civilă este diferită de cea consacrată de Codul civil, în care există dispoziții izolate privind nulitatea actului juridic. În acest domeniu, construcția nulităților este, în cea mai mare parte, opera literaturii de specialitate. În schimb, Codul de procedură civilă a inclus, încă de la data elaborării sale, dispoziții privitoare la nulitatea actelor de procedură.

Codul de procedură civilă de la 1865 arăta că nulitatea este incidentă doar dacă se cauzează părții o vătămare ce nu se poate îndrepta decât prin anularea actului. Aceasta înseamnă că ori de câte ori exista posibilitatea unei îndreptări a neregularității săvârșite, nulitatea nu putea fi pronunțată. Formele necesare nu atrag anularea actului, decât prin mijlocirea judecății și numai sub condiția unui prejudiciu real, decurgând direct din încălcarea legii. Dacă acest prejudiciu se poate repara, fie prin formalități suplimentare, fie altfel, judecătorul va ordona completarea actului, menținându-l. Dacă, dimpotrivă, repararea este cu neputință, judecătorul va pronunța anularea lui. Dacă, în fine, actul, deși defectuos în formă, este totuși în stare de a putea atinge scopul juridic pentru care a fost făcut, fără nicio altă completare sau prefacere, judecătorul îl va menține (Herovanu, 1915).

Modificările aduse Codului de procedură civilă în anul 1948 s-au referit și la sistemul nulităților. De data aceasta dispozițiile procedurale în materie au primit o nouă sistematizare, fiind cuprinse într-un capitol

anume consacrat nulității actelor de procedură. De asemenea, legiuitorul a restrâns cazurile de nulitate, renunțând la reglementarea nulităților exprese cu titlu de principiu. Nulitățile exprese reprezintă în acest sistem doar o excepție și se particularizează prin aceea că vătămarea se presupune în cazul lor până la proba contrară. Codul de procedură civilă din 1948 nu a mai păstrat sistemul nulităților formal pronunțate de lege.

Noul Cod de Procedură Civilă reglementează ca vătămarea să nu poată fi înlăturată decât prin desființarea actului de procedură. Potrivit art. 177 alin. (1) N.C.P.C., ori de câte ori este posibilă înlăturarea vătămării fără anularea actului, judecătorul va dispune îndreptarea neregularităților actului de procedură. În conformitate cu art. 177 alin. (2) N.C.P.C., nulitatea nu poate fi acoperită dacă se produce sau subzistă o vătămare.

Potrivit art. 176 N.C.P.C. se enumeră cazurile de nulitate necondiționată de existența unei vătămări, sancțiune ce intervine independent de producerea sau nu a unei vătămări părții prin nerespectarea cerinței legale la efectuarea actului de procedură.

Enumerarea legală din noua reglementare este una de natură să pună capăt controverselor existente în privința cazurilor de nulitate necondiționată, în trecut existând opinii potrivit cărora numai în situația de necompetență a instanței ne aflăm în prezența unei nulități necondiționate, aceasta fiind prevăzută în art. 105 alin. (1) C.P.C. 1865. De asemenea, se remarcă redactarea riguroasă în actuala reglementare a punctului 3 al articolului în discuție, în sensul existenței unei nulități necondiționate, în ipoteza necompetenței instanței, iar nu a judecătorului, cum prevedea codul anterior (Boroi, 2013).

Actele îndeplinite cu neobservarea formelor legale sau de un funcționar incompetent se vor declara nule numai dacă prin aceasta s-a pricinuit părții o vătămare ce nu se poate înlătura decât prin anularea lor.

Astfel, concepția legiuitorului român asupra nulităților prevăzute în codul anterior este o concepție care nu consideră nulitatea ca un scop în sine, ci ca o sancțiune care intervine numai atunci când este imposibilă îndreptarea neregularității săvârșite. În această privință sunt relevante și prevederile exprese ale art. 106 alin. (2) C.P.C. 1865, potrivit cărora „Judecătorul va putea să dispună îndreptarea neregularităților săvârșite cu privire la actele de procedură”. Aceasta înseamnă că și nulitățile sunt, în anumite condiții, remediabile.

Pe de altă parte, nulitatea unui act de procedură este condiționată de existența unei vătămări. Această condiție este impusă expres de lege, în cazul actelor îndeplinite cu încălcarea formelor de procedură ori de către un funcționar incompetent. În cazul actelor de procedură întocmite de un

judecător incompetent, legea nu mai prevede în mod expres cerința vătămării (Stoenescu & Zilberstein, 1983). De aceea, se poate afirma că în cazul necompetenței ne aflăm în prezența unei nulități necondiționate.

Există și alte aspecte care să sublinieze superioritatea reglementării anterioare față de cea din vechea redactare a Codului de procedură civilă. Astfel, în vechiul sistem, nulitățile absolute puteau fi invocate numai de părțile interesate și de procuror, iar cei care au determinat nulitatea actului puteau fi sancționați cu destituirea.

Concluzii

Consecințe negative ale nerespectării prevederilor legale, sancțiunile reprezintă o componentă esențială a oricărui sistem juridic. Prezența lor poate fi atestată chiar și în vremurile ancestrale, când normele imperative legale abia se prefigurau într-o stare incipientă, deoarece o regulă imperativă este de neconceput fără o sancțiune care să garanteze, prin forța sa de constrângere, executarea acesteia. De aceea instituția sancțiunilor se regăsește astăzi în absolut toate sistemele de drept de pe mapamond, deși deseori îmbracă diferite forme de manifestare.

Sancțiunile pot fi întâlnite atât în dreptul material, cât și în dreptul procesual. Temeiurile survenirii sancțiunilor rămân întotdeauna aceleași: neexecutarea sau executarea defectuoasă a obligațiilor la care este ținut subiectul respectiv. Sancțiunile diferă de la o ramură de drept la alta; este și normal ca sancțiunea care amenință persoana ce s-a făcut vinovată de încălcarea unei norme a dreptului penal să fie diferită de o sancțiune proprie ramurii dreptului fiscal, de exemplu.

O privire asupra sistemelor de nulități existente în trecut în legislațiile procesuale civile din Transilvania și Bucovina, ne relevă că acestea, ca de altfel toate legislațiile germanice, au o fizionomie cu totul deosebită. Sancțiunile sunt limitate la actele de procedură pe care legiuitorul a voit a le proteja în mod deosebit și poartă denumiri diferite, cum ar fi „respingere”, „refuzare”, „denunțarea viciilor”, „protestarea contra iregularităților procedurii”.

În legislațiile moderne legiuitorii au imaginat sisteme pe cât posibil neformaliste, astfel încât nulitatea să constituie o garanție procesuală reală și fundamentală, iar pe de altă parte s-a urmărit ca formele procesuale să fie simple, accesibile și să conducă repede la realizarea drepturilor menite a le ocroti (Ungureanu, 1994).

Fie că este vorba de nulitate sau decădere, amendă sau sancțiuni disciplinare pentru cei care nu respectă ordinea în ședința de judecată,

sancțiunile procesuale întotdeauna joacă un rol deosebit de important. Trebuie să avem în vedere faptul că scopul lor excede simpla pedepsire a persoanei vinovate; efectul lor depășește cadrul strict al procesului în care ele se aplică și vizează astfel de valori primordiale cum sunt întărirea ordinii procesuale, asigurarea unei bune administrări a justiției, afirmarea autorității puterii judecătorești și educarea cetățenilor în spiritul respectării stricte a legislației.

În același timp, sancțiunile nu sunt orientate în exclusivitate spre satisfacerea unor interese generale ale societății, ci și spre realizarea intereselor particulare ale părților și ale participanților la proces, care nu doresc eternizarea proceselor civile, ci dimpotrivă - soluționarea acestora într-un termen cât mai grabnic, sau, cel puțin, rezonabil.

În concluzie, putem afirma că sancțiunile procesuale, prin funcțiile lor, prin sarcinile pe care le îndeplinesc și prin valorile a caror realizare sunt chemate să o vegheze, constituie indubitabil o instituție esențială a Dreptului procesual civil. Fără îndoială, nulitatea este cea mai importantă sancțiune pentru încălcarea normelor procesuale, nu numai pentru că are efectul cel mai distructiv, ci și pentru că niciunul din sistemele de procedură existente nu se poate dispensa de ea.

Bibliografie

- Boroî, G., & Rădescu, D. (1994). *Codul de procedură civilă-comentat și adnotat*. București: Editura ALL Beck.
- Boroî, G. (2013). *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*. Iași: Editura Hamangiu, Volumul I.
- Boroî, G. (2013). *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*. Iași: Editura Hamangiu, Volumul II.
- Ciobanu, V. M. (1997). *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, București: Editura Național, Volumul I.
- Culegeri de decizii ale Instanței Supreme
- Deleanu, I. (2013). *Tratat de procedură civilă*. București: Editura Universul Juridic, Volumul I.
- Deleanu, I., Mitea, V., & Deleanu, S. (2013). *Tratat de procedură civilă*. București: Editura Universul Juridic, Volumul III.
- Deleanu, I., Mitea, V., & Deleanu, S. (2013). *Tratat de procedură civilă*. București: Editura Universul Juridic, Volumul I.
- Deleanu, I., Mitea, V., & Deleanu, S. (2013). *Tratat de procedură civilă*. București: Editura Universul Juridic, Volumul II.

-
- Filipescu, I. I. P. (1993). *Drept internațional privat*. București: Editura Proarcadia.
- Giurgiu, N. (1975). *Cauzele de nulitate în procesul penal*. București: Editura Științifică.
- Herovanu, E. (1915). *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*. Institutul de Arte Grafice N. V. Ștefaniu & Co., Iași.
- Leș, I. (2013). *Noul Cod de procedură civilă - comentariu pe articole*. București: Editura C. H. Beck.
- Leș, I. (1988). *Sanțiunile procedurale în materie civilă*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Măgureanu, F. (2008). *Drept procesual civil*. București: Editura Universul Juridic.
- Porumb, Gr. (1960). *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*. București: Editura Științifică.
- Santai, I. (1996). *Introducere în studiul dreptului*, Universitatea din Sibiu, Sibiu.
- Stoenescu, I., & Zilberstein, S. (1983). *Drept procesual civil. Teoria generală*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Ungureanu, O. (1994). *Actele de procedură în procesul civil*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L.
- Vasilescu, P. (1943). *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*. Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, București.